

Afgørende forhold for forståelse af Grønlands økonomi

Der er opnået meget i velfærdsudvikling i Grønland de sidste 50 år, men hvorfor er udviklingen af Grønland til en økonomisk set mere selv bærende økonomi stoppet op for ca. 10 år siden, selv om de statslige indkomstoverførsler fra den danske stat er fortsat, og selv om den danske Grønlandspolitik ikke er blevet en del af den almindelige indenrigspolitiske diskussion i Danmark? Det er problematikken, der analyseres i denne artikel.

Lise Lyck, lektor,
cand.polit.,
Institut for Ledelse,
Politik og Filosofi,
Handelshøjskolen
i København

Indledning og baggrund

Efter 2. Verdenskrig begyndte en storstilet og intensiv moderniseringsproces i Grønland. Den grønlandske økonomi, der på daværende tidspunkt altovervejende var en naturalie-koloniøkonomi (fangst,- Kryolit og administration), skulle udvikles til en moderne økonomi. Hovedtanken var, at der gennem dansk kapitaltilførsel og arbejdskrafttilførsel skulle skabes et moderne Grønland, der så efterhånden kunne udvikle sig på grønlandsk grundlag, således at de danske statsudgifter til Grønland kunne mindskes/bortfalde med tiden (se betænkningerne G50 og G60).

Nu, ca. 50 år efter, hvor udviklingen er fortsat med hjemmestyre fra 1979, er det tydeligt, at meget er nået. Grønland er på mange måder blevet en velfærdsøkonomi, (skoleadgang, boliger, sygehusadgang m.v.), hvor niveauet nok ligger under det danske niveau, men milevidt over det niveau, som de fleste oprindelige folk må leve med.

Men samtidig er der i den grønlandske velfærds-

økonomi en indkomstforskel og så ekstreme forskelle i de reelle levevilkår og livsmuligheder for de ca. 56.000 personer, der lever i Grønland, at det ligner langt uden for, hvad vi med en dansk baggrund vil betragte som acceptabelt i en velfærdsøkonomi. Der er en verden mellem livet og livsmulighederne for en dansk/grønlandsk født højere embedsmand i Nuuk og for grønlændere i Østgrønland, i mange vestkystkommuner og i Nordgrønland. Der er i Grønland byer og bygder, der stort set alene lever af indkomstoverførsler og de faktorindkomster, som er en følge af opretholdelse af de lokale serviceniveau, dvs. stort set uden indtjening, som følge af erhvervsaktiviteter andre steder i Grønland eller uden for Grønland. Disse forhold hænger snævert sammen med kommunikationsmulighederne og med mangelen på regularitet i forbindelsen til omverdenen og på central politisk bevågenhed, der forhindrer, at andre levevilkår skabes. Disse byer og bygders politiske styrke er svag, selv om det drejer sig om hen imod det halve Grønland, målt efter befolkningsstørrelse. Det skyldes især, at de indbyrdes konkurrerer om at opnå hjemmestyre-finansierede aktiviteter til bedring af deres økonomiske situation.

I det hele taget går det ikke for godt med at skabe et mere selvstændigt økonomisk grundlag i Grønland, på trods af, at den danske grønlandspolitik har været langsigtet, og at den danske grønlandspolitik stort set har været forskånet for at være katebald i dansk indenrigspolitik.

Frem til for ca. 10 år siden gik udviklingen i den rigtige retning i den forstand, at den grønlandske

økonomi blev mindre afhængig af danske statsoverførsler, det vil sige de danske statslige indkomstoverførsler blev ikke sat ned, men de udgjorde en aftagende del af indkomstgrundlaget i Grønland.

I slutningen af 1980'erne begyndte knapheden på fisk at vise sig med et deraf følgende behov for at regulere på fangsterne for at beskytte fiskeressourcerne. Det var tydeligt, at fiskeriet måtte suppleres med andre indkomstkilder, hvis udviklingen af et mere selvstændigt indkomstgrundlag med aftagende afhængighed af indkomstoverførsler fra den danske stat og med uændret velfærdsmodel skulle kunne fortsætte. På baggrund af denne situation formulerede daværende Landsstyreformand Lars Emil Johansen strategien om ud over fiskeressourcer at satse på supplerende indkomstgrundlag fra mineraler og turisme for ca. 10 år siden.

Nu 10 år efter ses, at det endnu ikke er lykkedes at tilvejebringe et supplerende indkomstgrundlag. Mineralområdet rummer måske muligheder. Der har og er forskellige forundersøgelser i gang på dette område, som måske kan medføre produktion, men skal investeringen til satsningen gøres op på nuværende tidspunkt, har det været en omkostning for det grønlandske samfund. For mineralområdet er en horisont på 10 år dog ikke lang tid, men hvis ikke der sker noget afgørende de næste 5 år, bør strategien tages op til genovervejelse.

Med hensyn til turisme er det værre, jf. erhvervsrapporten »Mål og strategier i den grønlandske erhvervsudvikling«, skrevet af Mogens Danielsen m.fl. og udgivet af det hjemmestyreejede udviklingsselskab Sulisa A/S 1998. Turisme satsningen må i dag betragtes som fejlslagen. Årsagen hertil er *ikke*, at der ikke er et turistpotentiale, men derimod snarere den fulgte strategien for ledelsen af turismeutviklingen, der har været for afkoblet fra transportsektorens udvikling og med for lidt indarbejdelse af den private sektor, jf. bogen »Turisme og turismestrategi i Grønland«.

Hertil kommer, at fiskeressourcerne ikke har kunnet give det tiltænkte økonomiske råderum, fordi omkostningerne i Royal Greenland A/S er eksploderet, og fordi indtjeningen har været mindre end forventet, jf. bl.a. Ugebrev Mandag Morgens undersøgelse juni 1998 af Danmarks 300 mest fremtrædende virksomheder. Virksomhedernes økonomi blev i undersøgelsen analyseret ud fra vækst i omsætning, vækst i resultat, vækst i antal ansatte, afkastningsgrad, soliditetsgrad og effektiv udbytte-

procent. Royal Greenland A/S fik plads med 8 andre på Ugebrev Mandag Morgens risikoliste, med en afkastningsgrad på -0,9 pct. i 1997, og en gennemsnitlig afkastningsgrad 1993-1997 på 1,9 pct., en egenkapital forrentning på -25,7 pct., en omsætning i 1997 på 2.133, 7 mill. kr., en vækst i omsætning på -20,3 pct. og en vækst i antal ansatte på 7,9 pct.

Den regnskabsmæssige analyse viser et mørkt billede af konkurrenceevnen i Royal Greenland A/S og indicerer en omkostningsudvikling, der kan betragtes som hollandsk syge.

Da fiskeriet er det bærende erhverv i Grønland, og da Royal Greenland A/S er den helt dominerende virksomhed inden for produktion og salg af fiskeprodukter, er den dårlige økonomi i Royal Greenland A/S et meget alvorligt problem for Grønlands økonomi.

Det grønlandske økonomiske dilemma

Den grønlandske økonomi er fanget i tre fælder, som alle er vanskelige at gøre noget ved, og som hver især vedrører forskellige dimensioner. Et fælles karakteristika er der dog, nemlig at problemerne som sådan ikke primært er betinget af barske natur- og klimaforhold, men mere et resultat af menneskeskabte strukturer og reguleringer.

De tre dilemmaer er flg.:

- Størrelsen og indplaceringen af sort økonomi (ikke-registreret økonomi) i økonomiske analyser for Grønland forvrider de økonomiske problemstillinger
- Prisrelationen mellem tradables (konkurrenceudsatte goder) og non-tradables i grønlandsk økonomi i forbindelse med bevarelsen af den eksisterende velfærdsmodel fører til overforbrug.
- De hjemmestyre ejede aktieselskaber vanskeliggør/hindrer indsigt og sammenhæng i styringen af den samlede økonomi.

Problemet med den ikke registrerede økonomi bevirker fejlvurderinger og fejlbeslutninger i økonomien, fordi indkomstsiden indgår på et ufuldstændigt grundlag, når rentabiliteten af forskellige økonomiske aktiviteter skal vurderes.

Problemet med prisrelationen indebærer, at økonomiske analyser baseret på de eksisterende priser, der bl.a. skal give anledning til politiske prioriteringer, mere bygger på *politisk fastsatte priser*, således

at prioriteringer mere kommer til at være baseret på tidligere politiske prioriteringer end på markedspriser.

Problemet med de hjemmestyre ejede aktieselskaber er, at strukturen giver manglende overblik og transparens i økonomien, hvilket vanskeliggør strategisk ledelse, sammenhæng i økonomien og kontrol af selskabernes økonomiske udvikling.

I det følgende vil hver af disse dilemmaer blive behandlet særskilt for at give indsigt i problematikken for grønlandsk økonomi.

Sort indkomst i grønlandsk økonomi

I alle lande er der en sort økonomi i form af indkomster og produktion, der ikke registreres. Omfanget er svært at beregne, men antages i almindelighed større, hvis der er et højt beskatningsniveau, betydelige naturalieindkomster og/eller beskeden kontrol.

I de fleste lande bruges nationalregnskabet som udgangspunkt, når omfanget af den sorte økonomi skal vurderes. Det sammenholdes så med en opgørelse fra indkomstsiden. I Grønland er dette ikke muligt.

Nationalregnskabet er langt bagefter (1998 er offentliggjort input-outputtabeller og multiplikatorer fra 1992), og der synes at knytte sig betydelig usikkerhed til tallene.

En sådan situation kendes også andre steder fra, hvorfor sort indkomst forsøges estimeret på anden vis. M. Lacko har f.eks. i »Hungarian Hidden Economy in International Comparison«, Institute of Economics, Budapest 1996 forsøgt at anvende elforbruget i husholdningerne til – ud fra, at elektricitetsforbruget er stabil funktion, der afhænger af temperatur og indkomst – at beregne indkomsten. Sort indkomst bliver dermed opgjort som indkomst udover husholdningens indkomst i nationalregnskabet og beregnet som procent af BNP.

Denne analyse viser bl.a. sort økonomi i østlande på ca 1/3 af BNP, 16 pct. i Danmark, 10 pct. i USA og UK og under 10 pct. i f.eks. Holland, og Tyskland. Niveaueet for Danmark ligger således lidt over det niveau, som Viby Mogensen er kommet frem til for Danmark i sine undersøgelser af omfanget af sort økonomi.

For Grønlands vedkommende skal beregningen for det første indeholde værdien af den traditionelle naturalieindkomst af fisk og fangstprodukter, der ikke afsættes til Royal Greenland A/S eller på anden

vis indgår i nationalregnskabs beregningerne. Til at vurdere omfanget af denne foreligger 1) min gamle vurdering af naturalieindkomst udsendt som arbejdsrapport fra Danmarks Statistik tilbage i 1983 baseret på forbrugsundersøgelsesmateriale, 2) DIKE's kostundersøgelse og 3) Grønlands Statistiks levevilkårsundersøgelse. Mit rå estimat ud fra ovennævnte kilder indikerer en naturalieindkomst på ca. 20 pct. af rådighedsindkomsten (husholdningernes disponible indkomst i nationalindkomstmæssig forstand). Hertil skal yderligere lægges sort indkomst i forbindelse med turismeindtjeningen. Endvidere er der spørgsmålet om ikke-betalte huslejer. Før dannelsen af det hjemmestyre-ejede aktieselskab på boligområdet, INI, var de ikke betalte huslejer ved at udvikle sig til en sprængfarligt element i grønlandsk økonomi. De blev i Olafur Niensens hovedopgave opgjort til at være af milliardstørrelse. Dannelsen af INI bevirkede en slags indkapsling, men ikke løsning, af problemet, og gjorde det umuligt for offentligheden at følge udviklingen. Der er imidlertid ingen grund til at tro, at der ikke stadig skabes et forbrug via manglende huslejebetaling.

Alt i alt skønner jeg, at den ikke registrerede indkomst udgør 25-30 pct. af rådighedsindkomsten, et ganske betydeligt beløb.

Det kan være med til at forklare, hvordan det tilsyneladende store hashforbrug i Grønland betales, jf. politimester Haahr's omdiskuterede skøn på 500 mill. kr (Grønlands Radioavis august 1998).

Det betyder også en betydelig forvridding af de økonomiske problemstillinger i Grønland. F.eks. indregnes udgifterne til infrastruktur i bygder og byer uden at den fulde indtjening inkluderes, og da den varierer i de enkelte bygder og byer, kommer den manglende inddragelse af den sorte indkomst til at medføre en skævvridding og misfortolkning af økonomien og af den økonomiske udvikling.

Der bør efter min mening laves en egentlig detaljeret undersøgelse af sort økonomi i Grønland på basis af et mere præcist grundlag end det har været mig muligt til denne lille artikel.

Prisrelationen mellem tradables og non-tradables og opretholdelsen af velfærdsmodellen

De fleste, der kommer til Grønland, undrer sig over priserne i Grønland. Ikke bare over, at de er høje, men også over at de ofte synes uden sammenhæng til tilbud og efterspørgsel.

En stor del af forklaringen kan findes ved at anvende en relativ simpel økonomisk model med udgangspunkt i en produktionsmulighedskurve, samfundsindifferenskurver og prisrelationen mellem tradables og non-tradables (»konkurrence-udsatte og ikke-konkurrence-udsatte goder) i økonomien.

Grønland er en lille åben økonomi. Selv om Royal Greenland A/S har en dominerende position på koldtandsrejeområdet (Pandalús Borealis) er konkurrencen til varmtvandsrejerne så kraftig, at der ikke antages nogen mulighed for reelt at påvirke bytteforholdet.

Det betyder i model sammenhæng, at verdenspriserne kan antages som udefra givne. På grundlag heraf kan alle importvarer og eksportvarer adderes til en samlet variabel, tradables. Disse vil indeholde flere varer end dem, der forbruges i Grønland (forskellen er eksporten), men det betyder ikke så meget for ræsonnementet, som simpelthen går ud på, at et tradable gode byttes med et andet tradable gode.

Ved dette lille trick er det muligt at se på en to-

varemodel, der omfatter henholdsvis tradables og non-tradables. Dette giver mulighed for at indtegne en almindelig produktionsmulighedskurve TT under den sædvanlige forudsætning om fuld udnyttelse af produktionsfaktorer, bevægelighed af produktionsfaktorer og fleksible løsninger, se figur 1.

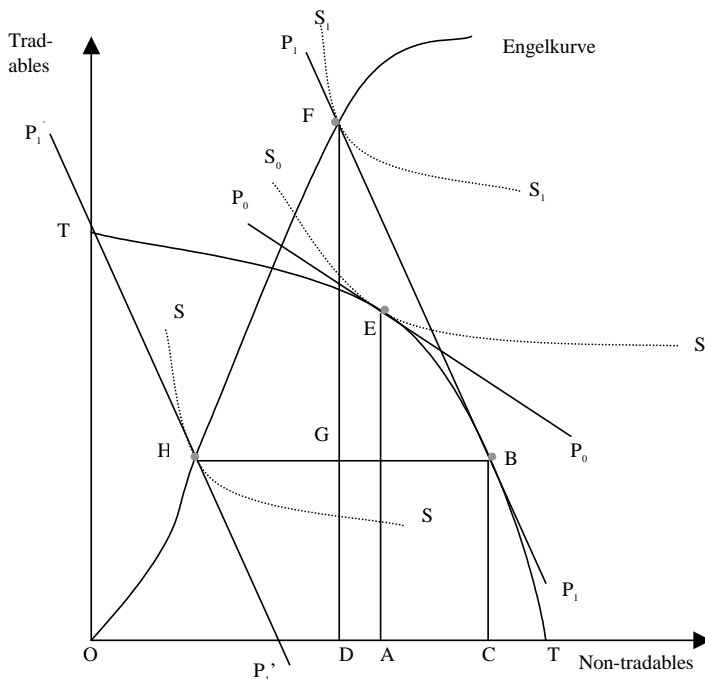
I figuren er også indtegnet normale samfundsmæssige indifferenskurver, SS-kurverne, S , S_0 og S_1 .

Optimal situationen findes i ligevægtpunktet E, hvor produktionsmulighedskurven tangerer den længst ude liggende samfundsmæssige indifferenskurve, og tangenten i punktet viser den prisrelation (P_0P_0'), der sikrer ligevægt.

Produktion og forbrug af tradables er AE og produktion og forbrug af non-tradables er OA i ligevægtssituationen. Ligevægtsprisforholdet er angivet ved hældningen på P_0P_0' og P_0P_0' angiver forbrugsgrænsen.

Nu antages – som i Grønland –, at prisen for tradables er relativt lavere end i ligevægtsprisforholdet. I Grønland er det en følge af, at priserne er po-

Figur 1. En lille åben økonomi med tradables og non-tradables

litisk fastsatte via subsidieordningerne, dvs. en negativ incidens problematik, hvor subsidierne »nedvælt« i prisrelationen mellem tradables og non-tradables. En sådan situation er angivet i figuren ved P_1P_1 kurven.

Det er en uligevægt, fordi producenterne vil producere flere non-tradables og færre tradables. Situationen svarer til B, dvs. der *produceres* OC non-tradables og CB tradables.

Forbrugerne bevæger sig langs den ny forbrugsgrænse P_1P_1 til punktet F. Her er der overskudsudbud af non-tradables GB og et overskudsudbud af tradables, FG.

Hvis produktionen fortsætter med at være i B, vil der blive underskud på betalingsbalancens løbende poster og voksende lagre af non-tradables eller ledighed. Grunden til at P_1P_1 kan bibeholdes er en indkomstforøgelse udefra (bloktilskuddet fra Danmark).

Overskudsudbuddet af non-tradables giver i princippet et pres for et prisfald, men det er umuligt i det grønlandske tilfælde, fordi produktionen af non-tradables kræver anvendelse af dansk arbejdskraft, dvs. hvis prisen sænkes, vil det være umuligt at producere som hidtil. Prisen på tradables kan heller ikke ændres p.g.a. de udefra givne priser på tradables, dvs. uligevægten kan fortsætte.

I Grønland ledsages det »ukorrekte prisforhold« af et overforbrug (over absorption) p.g.a. bloktilskuddet, dvs. P_0P_0 parallelforskydes udad, således at der udvikler sig overforbrug både af tradables og non-tradables, fordi overskudsefterspørgslen betinget af indkomstoverførslen fra den danske stat øger efterspørgslen efter non-tradeables og får deres pris til at stige. Herved er der skabt en situation som i Grønland. Restriktionen på prisrelationerne, der umuliggør en tilpasning p.g.a. velfærdsmodellens krav på anvendelse af dansk arbejdskraft af kvalitets- og kompetencemæssige årsager, kombineret med et overforbrug som følge af bloktilskuddet. Dette er kerneproblemet i grønlandsk økonomi.

Hvilke muligheder har Grønland for at slippe ud af denne situation? Er det muligt at finde frem til en økonomisk politik, der kan klare dette problem?

Faktisk mener jeg med beklagelse, at det er umuligt at finde en løsning, hvor den på dansk kompetenceniveau baserede velfærdsmodel bibeholdes, samtidig med, at prisforholdet ændres.

Antag f.eks., at der føres en virkelig stram finanspolitik, ved at de offentlige udgifter sænkes vold-

somt, eller ved at skatterne stiger. Hvis skatterne stiger vil det overvæltet på priserne, prisforholdet vil blive endnu mere skævt. Hvis de offentlige udgifter sænkes, vil P_1P_1 forskydes indad til $P_1'P_1'$ (Engelkurven) punkt H, hvor der er balance mellem udbud og efterspørgsel af tradables, men så er produktionen af nontradables formindsket så meget, at velfærdsstaten er gået fløjten.

En anden økonomisk politik, man kunne forestille sig, kunne være en devaluering. Dette kan ikke lade sig gøre i Grønland p.g.a. Hjemmestyreloven, men lad os alligevel lege med tanken: Ville en devaluering kunne løse problemet? Hermed ville prisrelationen ændres til P_0P_0 , men så er priserne for lave til opretholdelse af produktion af non-tradables, dvs. til, at velfærdsstaten kan bevares.

Ud fra denne analyse er det ikke svært at forstå, at der har været mange bestræbelser for at øge resourcegrundlaget gennem mineraler og turisme for derved at få TT (produktionsmulighedskurven) til at rykke udad. Det er som omtalt ikke lykkedes.

Tilbage til det uløselige problem, enten må velfærdsstaten med sin import af dansk højt lønnet arbejdskraft ændres, eller også må det accepteres, at grønlandsk økonomi ikke i en overskuelig fremtid kan få rettet op på prisforholdet og derigennem blive mere konkurrencedygtig.

Måske er der også en vis løsning i form af udvikling af en grønlandiseret velfærdsmodel, dvs. en model med en ringe afhængighed af dansk arbejdskraft og med grønlandske løsninger, men vanskeligt vil det blive, fordi uddannede grønlændere i så tilfælde i høj grad vil blive fristede til at blive, hvor de har fået deres uddannelse og formentlig i sådan en situation også kan få en højere løn, hvorved Grønland vil blive ramt af »hjerneflugt«, som det ses i mange perifere områder. Her bør det også bemærkes, at andelen af akademikere i hjemmestyre-administrationen de sidste 10 år kun er steget fra 10 pct til 13 pct.

Endelig er der måske muligheden, at non-tradables produktionen kan effektiviseres, og her kommer så det tredje dilemma i Grønlands økonomiske politik.

De hjemmestyreejede aktieselskabers rolle i produktionen i Grønland

Ved hjemmestyrets start var der to virksomheder Den Kongelige Grønlandske Handel (KGH) og Grønlands Tekniske Organisation (GTO), to § 2

virksomheder i den danske finanslov, der stod for det meste af produktionen i Grønland, både tradables (eksport og import) og non-tradables.

Disse virksomheder var *konglomerat-monopol-koncerner*, der etablerede prissystemet i Grønland ud fra politiske hensyn og interne hensigtsmæssige afregningspriser. Koncernerne havde fordelene ved economies of scale and scope, men kun ringe tilskyndelse til at udvikle markedspriser.

I 1985 blev erhvervspolitikken et hjemmestyreanliggende, og i de sidste 10 år er koncernerne blev omorganiseret via nettostyring og ved opsplitning til den nuværende model med hjemmestyreejede aktieselskaber.

Formålet hermed har officielt været et forsøg på at få en mere markedsbestemt adfærd, men der har også været andre mere skjulte formål såsom at give hjemmestyret en mulighed for selvstændigt at føre pengepolitik, en mulighed, som ikke findes i Hjemmestyreloven. Ligeledes har aktieselskabsmodellen åbnet mulighed for at mindske offentlighedens kontrol med den økonomiske udvikling ved lempelige revisionskrav. Dette har skabt betydelige vanskeligheder med at skaffe relevante regnskabsdata til vurdering af aktieselskabernes faktiske økonomiske stilling.

Aktieselskabsformen er i mange tilfælde en hensigtsmæssig organisationsform, men det må kræves, at der er reel konkurrence på markedet, og at der er et kommercielt grundlag for aktiviteterne.

I Grønland gælder dette ikke, der er ringe konkurrence og underskud betales af Hjemmestyret.

Hvis de nævnte betingelser ikke er opfyldte må konkurrencelovgivningen tilpasses, så monopolerne ophører eller reguleres af staten, og der må indgås klare kontrakter for underskudsgivende samfundsopgaver. Ligeledes må selskaberne have en professionel bestyrelse, der ikke tvinges politisk til at foretage ikke-kommercielle dispositioner. Disse forhold er ikke opfyldt i Grønland.

Det kan hævdes, at aktieselskabsformen har ført til en yderligere bureaukratisering i Grønland, idet der nu, udover direktoraterne i den offentlige forvaltning, også er de hjemmestyre ejede aktieselskaber, og disse har været lønndrivende og med til yderligere at presse omkostningsniveauet i vejret både gennem flere højtloønnede og gennem den lønndrivende effekt heraf på det øvrige arbejdsmarked.

Problemerne med aktieselskabskonstruktionerne er:

- 1) *asymmetrisk viden*, selskabet ved mere end den regulerende myndighed (direktoratet) og politikerne. Det vanskeliggør for det offentlige fastsættelse af standarder, udformning af kontrakter og kontrol.
- 2) Capture problemet, d.v.s. at regulatorerne mere og mere identificerer sig med interesser i den virksomhed, der skal reguleres, således at rollen som samfundets vogter negligeres.
- 3) Regulatorernes troværdighed. Regulatorerne (politikkerne) har ofte vanskeligheder ved at indgå commitments og aftaler, der kan holde og være troværdige. Sker der noget udefra, eller har et selskab ikke opnået sine mål, må politikken for alle ændres af politikerne. Dette er rent faktisk også, hvad der sket, når der – som det er sket flere gange – er konstateret et meget stort underskud i et af aktieselskaberne, senest i KNI.

Alle disse problemer er til stede i Grønlands økonomi i dag. I realiteten er det kun Royal Greenland A/S, der møder væsentlig konkurrence udefra, og det sætter Royal Greenland i en vanskelig klemt situation mellem de internt alt for høje priser på non-tradables og verdensmarkedspriserne. I praksis svarer Royal Greenland på denne udfordring ved at rykke en stadig større del af produktionen udenlands.

Konklusion

Denne artikel har analyseret udviklingen i grønlandsk økonomi i korte træk siden 2. Verdenskrig og præciseret, hvad der er opnået velfærds- og produktionsmæssigt, nemlig at skabe og opretholde en velfærdsstat på et niveau betydeligt over niveauet for de fleste oprindelige folks livsvilkår.

Artiklen har også påpeget de sidste 10 års udvikling, der har været skuffende i den henseende, at økonomien ikke har kunnet udvikle sig til en økonomi, der er mindre afhængig af indkomstoverførsler fra den danske side.

Årsagerne hertil er analyseret med fokus på tre centrale dimensioner inden for økonomien, nemlig 1) den ikke registrerede økonomis omfang og rolle (sort økonomi). Den vurderes til at udgøre 25-30 procent af rådighedsindkomsten. 2) Problemet med på en gang at opretholde en velfærdsstatsmodel, der nødvendiggør omfattende brug af dansk arbejdskraft og høje uddannelser, og samtidig at få mere markedsbestemte priser i økonomien. Gennem en

anvendelse af en to-vare-model illustreres og analyseres problemstillingen tydeligt. Velfærdsstatsmodellen kræver en produktion af non-tradables til højere pris p.g.a. importeret arbejdskraft. Det fører til et prisforhold mellem tradables og non-tradables, der er forskelligt fra ligevægtsbytteforholdet og muligt p.g.a. af bloktilskuddet. Dette medfører overforbrug og måske endda yderligere prisstigninger på non-tradables.

Der synes desværre ikke at være nogen umiddelbar acceptabel løsning på dette problem ved anvendelse af økonomisk politik. Kun succes med ekstra ressourcer i form af fisk, mineraler, turisme mv. kan give et større råderum, men forvridningerne er vanskelige at gøre noget effektivt ved.

3) De hjemmestyreejede aktieselskabers funktion og rolle. Analysen af anvendelsen af hjemmestyreejede aktieselskaber i den økonomiske politik viser, at det er en noget besværlig model i Grønland på grund af manglende konkurrence, og fordi det kommercielle grundlag i de fleste tilfælde ikke er til stede. Den af disse forhold nødvendiggjorte kontraktudformning vanskeliggøres utroligt p.g.a. asymmetrisk viden, måske også af forskellig kultur, samt af capture problemet med for meget interesse-sammenfald mellem den enhed, der skal reguleres og den regulerende enhed, og på grund af Hjemmestyrets manglende troværdighed i ikke at blande sig i aktieselskabernes drift.

Kort sagt, viser analysen tydeligt, at Grønlands økonomi er et vanskeligt emne, hvor det endda er vanskeligt at pege på acceptable økonomisk-politiske løsninger, hvorved det i realiteten også bliver vanskeligt at gøre økonomien til et politisk emne på et argumenteret grundlag. Hertil kommer, at denne artikel ikke har behandlet »genanskaffelsesproblematikken«. Dette, at infrastrukturen i vid forstand er fra opbygningsperioden i 1960'erne og nedslidt og skal genetableres. En udgift, jeg vil skønne til ca. 3-5 mia. kr.

Grønlands økonomi er forskellig fra de fleste andre landes økonomier ved i høj grad at være en politisk økonomi med en politisk ledelse. Eksternt beror den politiske økonomi på Grønlands størrelse og geostrategiske placering. Internt viser den politiske økonomi sig gennem prisfastsættelsen. Den politiske ledelse kommer til udtryk gennem strukturen med og styringen af de hjemmestyre ejede aktieselskaber.

På trods af at de økonomiske problemer således

er anderledes og vanskelige, må det dog afslutningsvis pointeres, at økonomisk *efficienspolitik* og økonomi som sådan er af stigende vigtighed, som følge af den øgede verdenskonkurrence, der medfører et nedadgående prispres. Det indebærer, at der på det uddannelses-, ledelsesmæssige og organisationsmæssige område er meget at gøre, der kan mindske den grundlæggende problematik.

Litteratur

DIKE (1997), »Grønlands kost – En medicinsk vurdering«, *Inusuk – Arktisk Forskningsjournal* 3.

Danielsen, Mogens, Thomas Andersen, Thorkild Knudsen & Olafur Nielsen (1998), *Mål og strategier i den grønlandske erhvervsudvikling*. Sulisa A/S, Nuuk, Grønland.

Det rådgivende udvalg vedr. Grønlands økonomi: De årlige rapporter i 1990erne

G50 – betænkningerne.

G60 – betænkningerne.

Lacko, M. (1996), »Hungarian Hidden Economy in International Comparison«, Institute of Economics, Budapest.

Lise Lyck (1986), *Grønland og Relationerne til Danmark*, København: Akademisk Forlag.

Lise Lyck (1995), »How can the Greenland Economy become more Self-reliant?«, Paper presented at the ICASS II, Roraniemi, Finland, May 1995.

Lise Lyck (1995), »Grønland – 15 års hjemmestyre og udviklingen mod år 2000«, Handelshøjskolen i København, København.

Lyck, Lise red. (1997), *Socio-economic Developments in Greenland and in other Small Nordic Jurisdictions*. København.

Lyck, Lise red. (1997), *Constitutional and Economic Space of the Small Nordic Jurisdictions*. Stockholm, NordREFO.

Lyck, Lise (1998), *Valg og politik i Grønland med fokus på bæredygtighed*. København, Nordic Press.

Lyck, Lise (1998), »External and Domestic Environment for Industrial Strategies and Management in Greenland«, presented at the NARF conference in Copenhagen, May, 1998.

Lyck, Lise red. (1998), *Turismstrategi og -udvikling i Grønland*, Nordic Press.

Mogensen, Gunnar Viby (1995), *Sort økonomi*, Rockwool-fonden.

Nielsen Olafur (1995), »Gældssanering i Grønland«, KIIP – Grønlands Hjemmestyre, Nuuk.

Ugebreve *Mandag Morgen*, juni 1998; Undersøgelse af 300 danske koncerner.

Vesterlund, NH (1988), Økonomisk rapport til Landsstyret: »Grønlands økonomi ved korsvejen«, Grønlands hjemmestyres Danmarks-kontor.